

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 221/1-ХIII/10 20.02.2014. године	
--	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој Х редовној седници, 20.02.2014. године – на основу чл. 231. став 1. алинеја 15. и 16. и члана 278. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: САВЕЗНИЧКА ВОЈНА ПОМОЋ НОП-У 1943 – 1945, докторанда мр Предрага Бајића.

За ментора је одређен проф. др Љубодраг Димић.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
--	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/2471</u>	
(број захтева)	
<u>21.02.2014.</u>	
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Савезничка војна помоћ НОП-у 1943-1945

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Предраг (Ђура) Бајић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски у Новом Саду

Година дипломирања: 1991.

Назив магистарске тезе кандидата:

Организација и карактер окупационог система у Банату 1941-1944. године

Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена: Филозофски

Година одбране магистарске тезе: 2007.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 20.02.2014.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Милош Арсенијевић</u>

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Предрага Бајића

Име и презиме ментора: Љубодраг Димић

Звање: редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Историја српске државности, III, Србија у Југославији, Београд 2001, 472.
2. Срби и Југославија – простор, друштво, политика, Београд 1998, 191.
3. Српски културни клуб између културе и политике, Књижевност, 9-10, 1993, 858-903;
4. Rat i historiografija, The Second World War and National Question in ex Yugoslavia, Sevilja 2008, 95-114.
5. Статистика “Бањичких књига” – Скица за групни портрет заточеника логора Бањица, у Логор Бањица – Књига заточеника Концентрационог логора Београд - Бањица (1941-1944), Београд 2009, 22-49.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

Образложење предлога теме докторске дисертације

„Савезничка војна помоћ НОП-у 1943 – 1945“

Предмет истраживања

На свом радном месту кустоса за оружје и војну опрему Одсека за новију историју Музеја Војводине првенствено се бавим војном и војно – техничком тематиком везаном за 1. и 2. светски рат. Проучавајући литературу везану за НОБ, дошао сам до закључка да је војно – технички аспект у њој, са изузетком посебних монографија о појединим родовима војске (артиљеријским, оклопним, ваздухопловним), и претежно научно – популарних енциклопедија оружја, прилично занемарен. Радећи свакодневно са оружјем и оруђем као музеалијама и проучавајући њихов историјат закључио сам да се намеће потреба за једним озбиљним научним радом чији би превасходни задатак била свеобухватна анализа оружја и опреме јединица НОВ и ПОЈ, касније НОВЈ и на послетку Југословенске армије, како би се добила што комплетнија слика о успону њене борбене готовости.

У оквиру тог питања посебно се наметнуло изучавање оружја и војне опреме добијеног као војна помоћ од савезничких сила, СССР-а, Велике Британије и САД. У чисто војно – техничком аспект постављају се два питања. Прво је питање **квантитета** те помоћи, тј. количине оружја и војне опреме добијених као војна помоћ од савезника, а друго је питање **квалитета** те помоћи, тј. колико су поједини типови и модели оружја и оруђа били савремени, како су се показали на другим ратиштима, како на југословенском ратишту, те колико су се ови фактори скупа одразили на јачање борбене готовости војних јединица НОП-а.

Незаобилазно је и питање делатности влада Краљевине Југославије у егзилу и Југословенске војске у отаџбини (ЈВУО) као њиховог војног експонента. Нарочито је потребно што детаљније истражити питање узрока политичке преоријентације Велике Британије у Југославији, тј. колико су политички потези југословенских влада на политичком и (не)активност ЈВУО у борби против НОВЈ са једне, односно окупатора са друге стране били узрок за ту преоријентацију. Такође се намеће још једно питање, о коме се, по мом мишљењу, премало води рачуна чак и код британских аутора: колико је Велика Британија у првим годинама окупације била у стању да војно помаже било кога, тј. колико је проблем недостатка оружја и оруђа у самој британској војсци и њене максималне ангажованости на разним континентима у најкритичнијој фази рата био лимитирајући фактор за већу помоћ ЈВУО у оном периоду када су западни савезници једино њу признавали за легитимни ослободилачки покрет у Југославији.

Да би се стекла пуна слика о ситуацији на југословенском ратишту потребно је у највећој мери приказати и борбену готовост свих окупаторских и квислиншких војски и наоружаних формација на југословенском простору, са нарочитим акцентом на италијанске јединице у Југославији уочи капитулације, с обзиром на то да је оружје и

опрема тих јединица заплењено од јединица НОВЈ послужило као основа за највећи квантитативни и квалитативни скок НОВЈ.

Неизбежан део свих ових војних питања су и многа политичка питања битна за тему овог рада. Пре свега, то је питање какве су политичке планове и циљеве имале савезничке силе на овом простору током 2. светског рата и у ком су степену успеле да их реализују. Саставни део тог питања чине и билатерални и трилатерални савезнички односи, њихова узајамна војна сарадња, али и први трагови послератне глобалне поларизације и њихове последице по развој догађаја у Југославији. Саставни део тог питања су политичка активност и међународни положај НОП-а, као и односи савезничких сила, пре свега Велике Британије, али и СССР-а, са владама Краљевине Југославије.

Циљ истраживања

Основни циљ овог истраживања је што исцрпнији приказ обима и квалитета војне помоћи коју је НОП добијао од савезничких сила. Идентификовати све моделе оружја и оруђа добијаног као помоћ од савезника, укључујући и оружје непријатељског порекла које су савезници испоручивали НОВЈ као свој ратни плен, или оног за које су испоручивали муницију стечену као ратни плен. Анализирати техничке карактеристике свих идентификованих типова и модела оружја и оруђа. Извршити детаљну анализу ефеката примљене помоћи на борбену готовост јединица НОВЈ – ЈА и њихов учинак на бојном пољу. Утврдити у највећој могућој мери колики проценат наоружања ЈА на крају рата отпада на оружје и оруђа добијена од савезничких сила.

Упоредити темпо бројчаног и квалитативног јачања јединица НОП-а у периодима пре и после капитулације Италије, у септембру 1943, добијања првих контингената војне помоћи од западних савезника, октобра 1943, и првих обимнијих пошиљака совјетске помоћи, почетком 1944.

Утврдити што прецизније промене у односу борбене готовости јединица НОВЈ са једне и окупаторско – квислиншких јединица са друге стране. Посебно утврдити у којој је мери постепено слабљење ових потоњих, услед неповољног развоја прилика на главним фронтовима, било битан фактор у развијању војних операција на тлу Југославије.

Утврдити обим и војно ангажовање ЈВУО, како у Србији тако и ван ње, као и њену ефикасност и борбену готовост. Утврдити обим савезничке помоћи ЈВУО и све битне разлоге, војне, географске, економске и политичке, због чега она није била већег обима док је трајала, као и због чега је прекинута.

Утврдити планове и интересе савезничких сила на овом простору. Нарочито обратити пажњу на јачање војно-политичког утицаја СССР-а. Проучити односе Велике Британије са владама Краљевине Југославије и разлоге због којих је дошло до британске политичке преоријентације у Југославији.

Основне хипотезе

- Комунистичка партија Југославије је, због специфичне структуре становништва, пре свега бројне немачке мањине, готово стопроцентно индоктриниране из Трећег рајха, још пре окупације показује изразитије антифашистичку оријентацију него друге комунистичке партије у Европи, што нарочито долази до изражаја након окупације Аустрије и Чехословачке.
- Војни слом Краљевине Југославије у Априлском рату имао је за једну од последица и заробљавање знатног процента наоружања и опреме југословенске војске, што је пред будуће покрете отпора поставило снабдевање оружјем и војном опремом као један од најважнијих, али и најтежих задатака.
- Без обзира на све проблеме, руководство КПЈ је одмах по окупацији заузело став о покретању оружане борбе; истовремено се већ тада примећује тежња да се дате историјске околности искористе за промену друштвеног поретка у земљи.
- Све те одлуке донете су док је још важио споразум Рибентроп – Молотов, тј. пре напада Немачке на СССР.
- Истовремено и независно појављују се и замици другог покрета отпора, будуће Југословенске војске у отаџбини, који се суочио са истим проблемима по питању наоружавања и снабдевања.
- Све четири окупаторске војске, а нарочито немачка, биле су изузетно добро опремљене ратним материјалом свих врста, и великим делом НОБ-а оне ће доминирати у погледу борбене готовости.
- Осим краткотрајног периода рада фабрике оружја у ослобођеном Ужицу, у јесен 1941, ни један ни други покрет отпора до краја рата нису успели да организују производњу оружја, сем малих занатских радионица за оправку наоружања и производњи једноставнијих минско – експлозивних средстава.
- Кратки период повремене сарадње два покрета отпора завршен је сукобом, проузрокованим њиховим дијаметрално супротним ратним циљевима.
- Једини стални извор снабдевања оружјем оба покрета отпора у првим годинама рата био је ратни плен.
- Успостављањем политичких односа са савезничким силама створило је могућност снабдевања већим количинама стрељачког оружја, као и тешким оруђима: артиљеријом већег калибра, оклопно – механизованим оруђима и борбеним авионима.
- Успостављање сталних мисија НОП-а и савезничких сила поклопило се са тренутком трајне преоријентације савезника у Југославији, за коју је основни разлог било упорно одбијање Краљевске владе и ЈВУО као њеног војног експонента да борби против ривалског покрета отпор претпостави борбу против окупатора.

- Битни фактори ове преоријентације били су и перманентна војна активност јединица НОВЈ у све ширем обиму, као и јачање утицаја СССР-а у табору антихитлеровске коалиције.

- Савезничка војна помоћ омогућила је НОВЈ да достигне ниво бројности, опремљености и обучености којом је далеко надмашивао све друге покрете отпора у Европи; за разлику од њих, који су остајали на нивоу диверзантско – герилских група и малих јединица, НОВЈ је израсла у праву регуларну војску, са свим тада постојећим видовима, родовима и службама.

Метод истраживања

Тема овог рада обухвата више историјских збивања која се одвијају независно једно од других, често и географски удаљена једно од других. Осим тога, и извори и литература за њих су веома хетерогени, како по провенијенцији, тако и по квалитету, а по количини садржаја битног за основну тему рада, обим савезничке војне помоћи НОВЈ. Усто, она је веома деликатна, како историјски, тако, на жалост и из актуелних политичких разлога. Све то упућује на потребу да се она обради максимално студиозно, не испуштајући из вида ни један могући аспект, ни извор података.

У овом тренутку ја сам већ завршио део истраживања везан за проучавање релевантне непубликоване грађе из Војног архива Србије, Архива Југославије, и, што би могло бити посебно занимљиво, грађе из Националног архива Велике Британије, где сам нашао неколицину докумената који, по свему судећи, још никада нису публиковани код нас, а веома су драгоцен прилог стицању пуне историјске слике о догађајима у којима је у раду реч. Да ти документи до сада нису публиковани код нас претпостављам по томе што њихове преводе нисам нашао ни у једном од у литератури наведених зборника грађе који обухватају и грађу британске провенијенције.

Пошто физички нисам био у могућности да изучавам грађу у руским архивима, у погледу извора и литературе совјетског порекла ограничио сам се на код нас доступне публиковане изворе и литературу. У њима се може наћи доста података о организовању дотура војне помоћи НОВЈ, из којих се може утврдити и обим и квалитет те помоћи.

Наравно, највише извора, публикованих и непубликованих, потичу из Војног архива Србије, грађа Народноослободилачке војске. Првенствено сам користио фонд Врховног штаба НОВЈ, али и појединих, нарочито већих, јединица. Периодични извештаји, прегледи, спискови, а нарочито требовања којима јединице обавештавају више команде какво им оружје и друга опрема недостају, драгоцен су материјал за тему овог рада. То посебно важи за требовања муниције, која дају могућност извођења веома прецизних закључака о борбеној готовости дотичних јединица, врстама и броју оружја и оруђа којима је она располагала. Такође, обимна грађа преписке Јосипа Броза – Тита са савезничким политичким и војним лидерима и извештаји, записници и други подаци са њихових састанака дају слику спољнополитичког аспекта овог проблема.

Исту слику, али гледано са друге стране, даје грађа Краљевске владе из Архива Југославије (фонд 103). Она такође обилује војном и дипломатском преписком везаном за проблем савезничке политике на Балкану и посебно у Југославији током 2. светског рата. Мада се у њој војно – техничка питања појављују релативно ретко, и она

употпуњују слику овог процеса, нарочито у погледу питања обима англоамеричке помоћи ЈВУО-у и пружања, односно касније ускраћивања, дипломатске подршке генералу Михаиловићу.

Најобимнији и најдрагоценији извор публиковане грађе о овом проблему и даље је Зборник докумената и података о народноослободилачком рату народа Југославије, са својих 15 томова и приближно 200 свезака, груписаних по делимично по географском критеријуму, делимично тематски. Иако је ова обимна едиција за сада остала некомплетна (недостају посебни томови са грађом НДХ, бугарских окупатора и албанских квислиншких формација), пружа обиље података о опремљености јединица НОВЈ, као окупаторских и квислиншких снага.

Литература о историји НОВЈ и НОБ бројна је и разноврсна. Но, као што сам већ напред рекао, њена генерална мана је потцењивање војно – техничког аспекта, сем код аутора који су је бавили специфичним родовима и видовима оружаних снага (М. Бабић, М. Пајевић, Б. Лазаревић, П. Пејчић и др.), или покушавали да дају слику НОВЈ у целини (В. Стругар, Н. Анић). Драгоцен материјал су монографије појединих јединица, нарочито оне у којима су аутори или део ауторског тима били команданти или нижи руководиоци јединица о којима је реч. Они, који су ратним условима поред осталог свакодневно водили рачуна и о опремљености, попуни и борбеној готовости јединица, често дају знатно више података те врсте него каснији истраживачи. Анализа литературе ове врсте је вероватно најобимнији и најтежи посао ове врсте, јер се често из обимних монографија морају прикупљати растурени подаци и из њих реконструисати целовита слика о питањима битним за тему овог рада.

Драгоцену допуна ових података су чланци из стручних часописа, пре свега и „Војноисторијског гласника“. У овом часопису бројни аутори су се деценијама бавили проучавањем појединих јединица, установа, подручја, и документовано изнели бројне податке од великог значаја за тему овог рада. Такође, у овом часопису има и бројних прилога о политичким аспектима односа НОВЈ савезничких сила.

Оно што је речено за НОВЈ важи и за ЈВУО, као и за све окупаторске (немачке, италијанске, бугарске и мађарске) и квислиншке (оружане снаге НДХ, СДК, СДС, разне оружане формације националних мањина) оружане снаге. Мало је литературе у којој се наоружању и борбеној готовости ових јединица поклања довољна пажња, са можда јединим изузетком монографија о немачкој и италијанској авијацији у Југославији В. Микића. Стога је и овде потребно детаљно истраживање обимне литературе да се, често из узгредних напомена и повремених табеларних прегледа, налазе потребни подаци. О ЈВУО је у задње време доста писано (К. Николић, М. Лазић, М. Матић и др.), а публикована и је и грађа (К. Николић и Б. Димитријевић). Занимљив извор представља и аудио снимак суђења генералу Михаиловићу, изашао на CD-у, као прилог књизи (П. Симић).

Незаобилазна је и литература страних аутора. Из ње се обимом и значајем издвајају мемоари В. Черчила, као и других припадника савезничких мисија у Југославији (Ф. Дикин, Ф. Маклејн, Б. Дејвидсон, Л. Хјуот). Постоји и неколико аутора који су или непосредно после 2. светског рата (Д. Мартин) или у каснијем периоду (В. Робертс, М. Лиз, Х. Вилијемс) писали у НОП-у у Југославији. Њихове радове треба, међутим, проучавати веома опрезно, јер су углавном проучавали само разлоге политичке преоријентације савезника у Југославији, и то унапред га осуђујући, што посебно важи

за ауторе који су били ангажовани у мисијама при ЈВУО (Мартин и Лиз). Због тога су здраво за готово прихватили неке нетачне тврдње из пропагандних извора Миахиловићевог покрета и Краљевске владе. Но, када су у питању збивања којима су били непосредни актери, ова дела су прилично поуздана. Велики број података пружају и дела Ј. Гибјанског и других совјетских и руских историчара који се бавили НОБ-ом и совјетско – југословенским односима током 2. светског рата.

Помало неуобичајена, али за ову тему незаобилазна литература су енциклопедије и прегледи историје наоружања, како домаћих (Б. Богдановић, А. Ончевски, Б. Димитријевић и др.), тако и бројних страних аутора, где се нарочито издваја импозантни опус И. Хога (Ian Hogg), затим дела К. Бишопа, Т. Холмса, А. Прајса, Џ. Кемпбела и др. Ова дела дају драгоцене техничке податке на основу којих се често једино може стећи објективан закључак о квалитету и актуелности (колико су била савремена, докле су произвођена, докле коришћена) појединих типова оружја и оруђа, што је неопходно за целовито проучавање теме овог рада.

У последњој фази прикупљени подаци би се анализирали и критички преиспитивали, након чега би, као заврни резултат, следило њихово синтетизовање. С обзиром на комплексност теме, у раду би било заступљено више метода, историјски, проблемски, као и метод музеолошке дескрипције, о чему ће више и детаљније бити речено и образложено у приказу структуре рада.

Структура рада

Рад ће бити подељен на: предговор, увод, шест глава обликованих по тематском принципу, прилоге, закључак, резиме на енглеском језику и библиографију.

У *Предговору* је предвиђено одређивање према теми и разлози за изучавање ове проблематике, критички осврт на постојећу литературу, коришћена грађа и кратко објашњење структуре и метода рада.

Увод ће садржати приказ политичке ситуације у Југославији и свету уочи и у првим годинама 2. светског рата, са посебним освртом на промене у политици Коминтерне после 7. конгреса и њихове резултате у промени политике КПЈ. Увод ће се завршити са кратким приказом Априлског рата и поделе Југославије, са анализом перспектива организованог отпора у датој ситуацији, ас посебним освртом на проблем прикупљања оружја као ограничавајући фактор у припреми и првим месецима устанка, закључно са саветовањем у Столицама. Паралелно ће бити приказана и појава и развој покрета пуковника Драгољуба Михаиловића и његовог хватања веза са Краљевском владом, до првог састанка са Титом у Струганику.

Прва глава ће приказати развој НОВ и ПОЈ од саветовања у Столицама до капитулације Италије. Акцент био би на јединице под непосредном командом Врховног штаба, а посебно би био приказан НОП у осталим деловима Југославије. Хронолошке границе одељака би биле: „Ужичка република“, формирање 1. пролетерске бригаде, формирање првих дивизија и корпуса и капитулација Италије, са посебним освртима на поход на Босанску крајину, као прву велику офанзивну операцију јединица НОП и ДВЈ, те битке на Неретви и Сутјесци. Паралелно ће бити

приказано и појављивање и избијање сукоба између НОВ и ПОЈ и Војно – четничких одреда, први сукоби, преговори у Брајићима, дефинитивни расцеп и борбе у новембру 1941, а у оквиру одговарајућих одељака о развоју НОВЈ „четнички пучеви“ у источној Босни, као и пораз ЈВУО у бици на Неретви и његове последице.

Друга глава ће приказати развој НОВЈ од капитулације Италије до почетка октобра 1944. У њој ће бити дат и кратак преглед развоја борбене готовости окупаторских војски у Југославији, квислиншких формација и јединица ЈВУО.

Трећа глава проучава унутрашњополитички аспект ситуације у окупираној Југославији до 2. заседања АВНОЈ-а. У њој се говори о активностима влада Краљевине Југославије у том периоду, а паралелно са њима и о првим међународним контактима руководства НОП-а са савезничким силама, пре свега са СССР-ом, а касније и са западним савезницима. Приказана је и делатност мисија савезничких сила при Главном штабу ЈВУО и Врховном штабу НОВЈ.

Четврта глава детаљније говори о политичком оквиру савезничке помоћи Југославији. У њој ће бити детаљно обрађена дотле само покренута питања савезничких политичких планова на Балкану и у Југославији, посебно англоамеричких, а посебно совјетских, до конференције у Техерану. Даље ће бити приказана сама конференција, њене одлуке и реакције на њих. Потом се прати савезничка политика у Југославији до састанка Черчила и Тита у Напуљу, а затим и други састанци Тита и савезничких војних руководиоца (Вилсон, Александер, Толбухин), закључно са Титовим одласком у Москву, састанком са Стаљином и склапањем Московског уговора. Биће реч о споразумима о савезничкој војној помоћи НОВЈ склопљеним у том периоду, такође закључно са Московским, као и о формирању владе Ивана Шубашића.

Пета глава приказује расплет рата у Југославији. Хронолошки обухвата период од почетка повлачења немачке групе армија Е из Грчке до капитулације окупаторско – квислиншких трупа код Блајбурга 15. маја 1945. У њој се говори о војној помоћи СССР-а на основу Московског споразума и дејствима јединица Црвене армије на југословенској територији. Приказани су и англоамеричка војна помоћ у том периоду, формирање владе Тито – Шубашић, питање Југославије на Кримској конференцији, реорганизација НОВЈ у ЈА, формирање армија и борбена готовост јединица ЈА у завршним операцијама.

У шестој глави су музеолошко – војнотехничком дескрипцијом приказани поједини типови и модели оружја и оруђа добијених као војна помоћ од савезничких сила. Компаративним анализама различитих типова исте врсте оружја добија се целовита слика о ефекту савезничке војне помоћи на борбену готовост НОВЈ – ЈА.

Закључак ће на целовит и сажет начин изнети најважније резултате истраживања.

У прилозима ће бити наведени неки битни документи који због своје дужине нису могли бити у целини цитирани у основном тексту, а за које сам сматрао да својим значајем то захтевају. Ту ће бити првенствено документи који до сада код нас нису публиковани (нарочито британски), и они на чији сам се садржај наново детаљније осврнуо због њиховог значаја за главну тему рада. У прилозима ће документи бити публиковани обележени бројевима, хронолошким редом по датуму издавања, а у тексту ће на одговарајућем месту у напмени бити назначено да се поменути документ налази

у прилозима, и под којим бројем. Све моје напомене, коментари и оцене података из докумената у прилозима биће наведени у основном тексту, а у прилозима неће бити напомена ни коментара, сем назнаке на којој се страни рада анализира конкретни документ.

На крају следи *библиографија*, са комплетним списком извора и литературе коришћених у раду.

У наставку је наведена прегледна структура рада

САВЕЗНИЧКА ВОЈНА ПОМОЋ НОБ-у 1943 -1945

ПРЕДГОВОР

- Критички осврт на тему и њену досадашњу заступљеност у литератури
- Преглед извора и литературе
- Методолошки поступак
- Структура рада

УВОД

- Политичке прилике у Југославији и Европи уочи и у првим годинама 2. светског рата
- Априлски рат, капитулација и окупаторска подела Југославије
- Проблем наоружања као ограничавајући фактор развоја јединица НОП-а и извори њиховог наоружавања у том периоду
- Појава покрета пуковника Драгољуба Михаиловића и његов развој до септембра 1941.

I – ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА ОРУЖАНИХ СНАГА НОП-А ОД САВЕТОВАЊА У СТОЛИЦАМА ДО КАПИТУЛАЦИЈЕ ИТАЛИЈЕ

- Саветовање у Столицама и његов значај за развој НОБ-а.
- Развој НОБ-а у последњем кварталу 1941.
 - Партизанска фабрика оружја и муниције у Ужицу
 - Први сукоби између партизана и четника и дефинитивни расцеп
 - Јединице под непосредном командом Врховног штаба НОВ и ПОЈ од повлачења у Санџак до формирања 1. пролетерске бригаде
- Од 1. пролетерске бригаде до првих дивизија и корпуса
 - Борбена готовост јединица НОВ и ПОЈ у осталим деловима Југославије у периоду јануар – октобар 1942.
 - Србија
 - Војводина
 - Косово и Метохија
 - Хрватска
 - Словенија
 - Босна и Херцеговина
 - Црна Гора
 - Македонија

- Од првих дивизија и корпуса до капитулације Италије
 - Наоружање и борбена готовост Главне оперативне групе у биткама на Неретви и Сутјесци
 - Борбена готовост јединица НОВЈ у осталим деловима Југославије од јесени 1942. до краја лета 1943.
 - Србија
 - Војводина
 - Косово и Метохија
 - Хрватска
 - Словенија
 - Босна и Херцеговина
 - Црна Гора
 - Македонија

II – КАПИТУЛАЦИЈА ИТАЛИЈЕ И БОРБЕНА ГОТОВОСТ ЈЕДИНИЦА НОВЈ

- Стање на југословенском ратишту у време капитулације Италије
- Материјално – техничка опремљеност јединица НОВЈ уочи и непосредно након капитулације Италије
- Материјално – техничка опремљеност окупаторских и квислиншких јединица
 - Италијанске јединице на југословенском ратишту са посебним освртом на време капитулације
 - Немачке јединице у Југославији
 - Бугарске јединице у Македонији и Србији
 - Мађарске јединице у Бачкој, Барањи, Међумурју и Прекомурју
 - Оружане снаге НДХ
 - Српска државна стража и Српски добровољачки корпус
 - Албанске квислиншке јединице
- Материјално – техничка опремљеност јединица ЈВУО
- Развој НОВЈ до јесени 1944.

III – УНУТРАШЊОПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ РАТА У ЈУГОСЛАВИЈИ

- Југословенска Краљевска влада о ситуацији у земљи и перспективи отпора
- Савезничке силе и питање обједињавања отпора
- Дипломатска активност Краљевске владе руководства НОВЈ између два заседања АВНОЈ-а
- Савезничке војне мисије при ЈВУО
- Савезничке војне мисије при НОВЈ
- Друго заседање АВНОЈ-а, његове одлуке и њихове последице

IV – ПОЛИТИЧКИ ОКВИР САВЕЗНИЧКЕ ВОЈНЕ ПОМОЋИ ЈУГОСЛАВИЈИ

- Планови западних савезника на југословенском простору до конференције у Техерану
- Планови СССР- на југословенском простору до конференције у Техерану
- Од конференције у Техерану до сусрета Черчила и Тита у Напуљу
 - Ток и одлуке конференције у Техерану
 - Одједи конференције у Техерану у НОВЈ, ЈВУО и Краљевској влади
 - Југославија у савезничкој политици од Техерана до Напуља (децембар 1943 – август 1944)

- Непосредни контакти маршала Тита са високим политичким и војним званичницима савезничких сила

- Сусрети са генералом Вилсоном и маршалом Александером
 - Сусрет са Черчилом у Напуљу
 - Одлазак у Москву. Разговори са Стаљином и Московски споразум
 - Сусрет са маршалом Толбухином у Крајови
- Англоамеричка војна помоћ НОВЈ до октобра 1944.

V – НОВЈ – ЈА У ЗАВРШНОЈ ФАЗИ НОБ-А

- Повлачење групе армија Е, Београдска и Батинска операција и зимске операције до краја 1944. године
- Совјетска војна помоћ НОВЈ на бази Московског споразума
- Англоамеричка војна помоћ НОВЈ од октобра 1944. до краја рата
- Формирање армија и борбена готовост Југословенске армије током 1945. године до ослобођења (1.1. – 15. 5. 1945.)

VI – ТИПОВИ, КОЛИЧИНА И КВАЛИТЕТ НАОРУЖАЊА ДОБИЈЕНОГ КАО ВОЈНА ПОМОЋ ОД САВЕЗНИЧКИХ СИЛА

- Пешадијско стрељачко наоружање
- Противавионска оруђа
- Артиљеријска оруђа
- Тенкови и оклопна возила
- Борбени авиони

Закључак

Резиме

Прилози

Библиографија

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Необјављени извори

Војни архив (бивши Архив Војноисторијског института)- Београд

- Фонд ВШ НОВ и ПОЈ
- Фондови команди јединица НОВ и ПОЈ
- Микрофилмована грађа из Бона, Кобленца и Вашингтона
- Фонд четничких јединица

Архив Југославије -Београд

103 - Фонд влада Краљевине Југославије у Лондону

Збирка докумената Музеја Војводине-Нови Сад

- Фонд Главног штаба Војводине
- Фондови Покрајинског и окружних комитета КПЈ

Релевантна грађа из Националног архива Велике Британије у Лондону

ШТАМПА

Билтен Врховног штаба НОВ и ПОЈ

Борба

Пролетер

ОБЈАВЉЕНА ГРАЂА

- Аврамовски Живко, *Источна Србија у рату и револуцији 1941-1945 (Зборник немачких докумената)*, Зајечар, 1989.
- *Априлски рат 1941.Зборник докумената*,1-2. Приредио Антун Милетић. Београд,1969-1987.
- Броз Јосип-Тито, *Војна дјела*, књ. I,II, Београд, 1961.
- Броз Јосип-Тито, *Говори и чланци*, књ. I,II,III Загреб, 1959.
- Broz Josip – Tito, *Sabrana djela*, књ. 6 -28, Beograd, Zagreb, 1983.
- Василић Љубица,*Покрајински комитет КПЈ за Војводину 1941-1945*,Нови Сад-Сремски Карловци,1971.
- Весовић Милан, Николић Коста, Димитријевић Бојан (приређивачи), *Драгољуб М. Михаиловић – рат и мир ђенерала – изабрани ратни списи*, књ. 1-2, Српска реч, Београд, 1998.

- *Босточная Европа в документах российских архивов 1944-1953 гг., Том 1, 1944 – 1948 гг., „Сибирский хронограф“, Москва – Новосибирск, 1997.*

- *Dokumenti o spoljnoj politici SFRJ, 1941-1945, knj. I-II, Jugoslovenski pregled, Beograd, 1988/9.*

- Dimić Ljubodrag, Životić Aleksandar, *Napukli Monolit – Jugoslavija i svet 1942 – 1948, Arhipelag i Službeni glasnik, Beograd, 2012.*

- *Записници НКОЈ-а и Привремене владе ДФЈ 1943-1945,*

приредили Бранко Петрановић и Љиљана Марковић, Београд, 1991.

- *Зборник докумената и података о НОР-у,* Издавач: Војноисторијски институт Југословенске народне армије.

- *Zbornik dokumenata i podataka sanitetske službe u narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda, Državni sekretarijat za narodnu odbranu, Sanitetska uprava, Beograd, 1967-1969.*

- Krizman Bogdan, *Jugoslavenske vlade u izbjeglištvu. Dokumenti., Zagreb, 1981.*

- Ministarstvo spoljnjih poslova SSSR-a, *Tajna prepiska Churchill - Staljin, urednik i prevodilac Frane Barbieri, Epoha, Zagreb, 1965.*

- Ministarstvo spoljnjih poslova SSSR-a, *Tajna prepiska Roosevelt - Staljin, preveo F. Barbieri, Epoha, Zagreb, 1965.*

- *Narodnooslobodilačka broba u Dalmaciji 1941-1945. Zbornik dokumenata, knj. 1,3,5,6,7,9,10.*

- Нешовић Слободан, *Свет о нама 1941-1945.,* Београд, 1981.

- Nešović Slobodan, Petranović Branko, *AVNOJ i revolucija. Tematska zbirka dokumenata, Narodna knjiga, Београд, 1983.*

- Nešović Slobodan, Petranović Branko, *Jugoslavija i ujedinjeni narodi 1941-1945. Zbirka dokumenata., Narodna knjiga, Arhiv Jugoslavije, Beograd, 1985.*

- *Odnosi Jugoslavije i Rusije (SSSR) 1941-1945. Dokumenti i materijali, Beograd, 1996.*

- Петрановић Бранко, *Зборник изабраних докумената из народноослободилачког рата и револуције у Југославији (на енглеском и руском језику), 1982.*

-Петрановић Бранко, Зечевић Момчило, *Југославија 1918-1984, 1985.*

-Петрановић Бранко,Зечевић Момчило, *Југославија 1918-1988. Тематска збирка докумената,* Београд, 1988.

- *Советский фактор в восточной Европе 1944-1953, т.1. 1944-1948, документы, РОССПЭН, Москва, 1999.*

МЕМОАРСКА ГРАЂА

- Velebit Vladimir, *Sećanja, GLOBUS, Zagreb, 1983.*

- Веселинов Јован - Жарко, *Сви смо ми једна партија (друго допуњено издање) , „Сремске новине“ Сремска Митровица и Институт за историју, Нови Сад, едиција „Војводина у борби“, Нови Сад, 1980.*

- Glez fon Horstenau Edmund, *Između Hitlera i Pavelića (Memoari kontroverznog generala)*, NOLIT, Beograd, 2007.
- Дедијер Владимир, *Дневник*, друго издање обједињено у једну књигу, Београд, 1951.
- Дејвидсон Бејзил
- Bazil Davidson, *S.O.E. između četnika i partizana*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1983.
- Dikin F.V.D., *Bojovna planina*, Nolit, Beograd, 1973.
- Лиз Мајкл, *Силовање Србије*, Београд, 1994.
- Maklejn Ficroy, *Rat na Balkanu*, Beograd, 1980.
- Nikoliš Gojko, *Korijen, stablo, pavetina*, Liber-Prosveta, Zagreb, 1980.
- Рибар Иван, *Успомене из НОБ-а*, Београд, 1961.
- Tikvicki Geza, *Slike iz ustanka u Bačkoj*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1989.
- Хјуот Луис,
Huot Louis, *Oružje za Tita*, „Globus“, Zagreb, 1981.
- Черчил Винстон Спенсер, *Други светски рат*, 1-6, Просвета, Београд, 1965.
- Čolaković Rodoljub, *Zapisi iz oslobodilačkog rata*, 1-3, Matica Hrvatska, Zagreb, 1947.

ЛИТЕРАТУРА

СИНТЕЗЕ И МОНОГРАФИЈЕ

- Ambrožič Novljan Lado, *Petnaesta slovenačka divizija*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1987.
- Anić Nikola, *Dvanaesta dalmatinska udarna brigada (1.otočka)*, Domicil 12. dalmatinske NOU brigade, Supetar na Braču, 1984.
- Anić Nikola, Joksimović Sekula, Gutić Mirko, *Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije. Pregled razvoja oružanih snaga narodnooslobodilačkog pokreta 1941-1945.*, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1982.
- Antonić Zdravko, Perić Jeremija, *Birač u narodnooslobodilačkoj borbi*, Univerzal, Tuzla, 1982.
- Atanacković Žarko, *Vojvodina u borbi*, Forum, Novi Sad, 1959.
- Babić Manojlo, *Oklopne jedinice u NOR-u 1941-1945.*, VIZ, Beograd, 1968.
- Баркер Елизабета, *Британска политика на Балкану у 2. светском рату*, Загреб, 1978.
- Батинић Ђуро, Голубовић Звонимир, Радојчин Милош *Хроника о Средњебанатском партизанском одреду*, Музеј Војводине, Нови Сад, 2002.
- Белић Миодраг, *Пожешки народноослободилачки одред*, 1982.
- *Београдска операција 20. октобра 1944.*, друго издање, Београд, 1989.
- *Берлинска конференција три велике силе*, 1988.
- Бјелајац Миле, *Југословенска искуства са мулти-етничком армијом 1918-1991.*, Београд, 1999.

- Bogdanović Branko, *Puške. Dva veka pušaka na teritoriji Jugoslavije*, DP Sportinvent, NIP „Privredni pregled, Istorijski muzej Srbije”, Beograd, 1990.
- Божић Никола, *Батинска битка, друго допуњено издање*, Нови Сад, 1990.
- Božić Nikola, *Rovovi i mostobrani (Osma vojvođanska brigada)*, Institut za istoriju, edicija „Vojvodina u borbi“, Novi Sad, 1989.
- Божовић Срђан, *Дивизија Принц Еуген*, Народни музеј Панчево, Панчево, 2011.
- Бојић Милосав, *Посавски партизански одред, Посавина и Тамнава у оружаном устанку*, Београд, 1987.
- Бокан Бранко, *Први крајишки НОП одред*, Београд, 1988.
- Борковић Милан, *Источна Србија у рату и револуцији 1941-1945.*, 1982.
- Борковић Милан, *Контрареволуција у Србији 1941-1944.*, 1-2, Београд, 1979.
- Borovčanin Drago, Škorović Slavko, Mijatović Cvijetin - Majo, *Dvadeseta romanijska NOU brigada*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1985.
- Бошњак Љубомир, *Диверзантска дејства у народно-ослободилачком рату*, 1984.
- Bulat Rade, *Deseti (zagrebački) korpus*

- Vasić Đorđe, Savić Sreta, *Prva vojvođanska brigada*, Institut za istoriju, edicija „Vojvodina u borbi“, Novi Sad, 1979.
- Вељановић Зоран, *Бомбардовање Суботице 1944. – Прилог за историју бомбардовања и разарања Србије у Другом светском рату*, Мало историјско друштво, Нови Сад и Клуб љубитеља лепих уметности ALIASS, Суботица, Нови Сад, 2010.
- Вилијамс Хедер
Heather Williams, *Parachutes, partisans and patriots*, Hurst, London, 2003.
- Војна енциклопедија, 2. издање, Београд, 1970 - 1976.
- Вукмановић Светозар-Темпо, *Револуција која тече*, 1-2, Београд, 1971.

- Гибјански Леонид, Волков Владимир
Л. Гибиянский, В. Волков, *Советский Союз и новая Югославия*, Москва, 1987.
- Гончин Милорад, *У рововима сремског фронта*, Београд, 1988.

- *Двадесет прва тузланска источнобосанска народноослободилачка бригада*, Тузла, 1988.
- Дибс Џон, Холмс Тони
John Dibbs and Tony Holmes, *Spitfire: flying legend*, Osprey Publishing, Southampton, 1997.
- Dimitrijević Bojan, *Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo 1942-1992*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2006.
- Dinić Dragoljub Mića, *Toplički narodno-oslobodilački partizanski odred*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1990.

- Đonlagić Ahmet, *Dvadeset sedma источнобосанска дивизија*, Војноиздавачки завод, Београд, 1983.
- Ђонлагич Ахмед, Казазовић Тамил, *Борбени пут 16. муслиманске народно-ослободилачке ударне бригаде*, 1981.
- Ђуковић Исидор, *Друга шумадијска (21. српска) ударна бригада*, Народна књига, Београд, 1982.
- Ђуковић Исидор, *Прва шумадијска бригада*, Војноиздавачки завод, Београд, 1978.
- Ђуретић Веселин, *Влада на беспућу*, Београд, 1982.
- Ђуретић Веселин, *Савезници и југословенска ратна драма*, 1-2, Београд, 1985.
- Ђуришић Митар, *Партизански одреди у Србији 1941. године*, 1983.
- Ђуришић Митар, *Приморска оперативна група*, Београд - Подгорица, 1997.

- Ђуришић Митар, *Седма црногорска омладинска бригада „Будо Томовић“*, Војноиздавачки завод, Београд, 1973.

- Ђивковић Никола, *Ratna šteta koju je Italija učinila Jugoslaviji u 2. svetskom ratu*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1991.

- Ђивковић Никола, *Ratna šteta koju je Nemačka učinila Jugoslaviji u 2. svetskom ratu*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1975.

- Златковић Ђура, Бакић Милош, *Седма српска бригада, „Градина“*, Ниш, 1986.

- Илић Никола, *Јабланички НОП одред*, Графика, Лесковац, 1986.

- *Istorija Saveza komunista Jugoslavije*, Izdavački centar „Komunist“, Narodna knjiga, Rad, Београд, 1985.

- Јанковић Милорад, *Западна Србија у устанку у зиму 1941/42., друго допуњено издање*, Напред, Ваљево, 1981.

- Јовановић Батрић, *Црна Гора у народно-ослободилачком рату и социјалистичкој револуцији*, Војно дело, Београд, 1960.

- Јовановић Станимир, Мирчегић Д., *Пета српска НОУ бригада*, Београд, 1989.+

- Јовић Стојан, Атанасковић Живорад, *Битке и бојеви – источна Србија, јужна Србија, Косово 1804-1944. године*, Градина, Ниш, 1983.

- *„Југословенско ратно ваздухопловство у народно-ослободилачком рату“*, зборник, Београд, 1981.

-Karasiјевић Drago, *Peti korpus NOVJ*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1985.

- Kardašević Zdravko, *Artiljerijska brigada 36. vojvođanske divizije*, Institut za istoriju, edicija „Vojvodina u borbi“, Novi Sad, 1991.

- Кемпбел Џон

John Campbell, *Naval weapons of World War Two*, 2002.

- Кинрич Хајнц, Хице Франц-Карл

Heinz Kühnrich/Franz-Karl Hitze, *Deutsche bei Titos Partisanen 1941/1945.*, Berlin, 1997.

- Klanjšek Zdravko, *Narodnooslobodilački rat u Sloveniji 1941 - 1945*, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1984.

- Kolo Aleksandar, Dimitrijević Bojan, *Spitfajer*, Aero art, Beograd, 1997.

- Кошутић Иван, *Хрватско домобранство у другом светском рату*, Загреб, 1992.

- Komnenović Danilo, Kreso Muharem, *29. hercegovačka divizija*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1979.

- Краков Станислав, *Генерал Милан Недић, 1-2*, Нова искра, Београд, 1995.

- Krizman Bogdan, *NDH između Hitlera i Musolinija, treće izdanje*, Globus, Zagreb, 1986.

- Лагатор Шпиро, *Четврта војвођанска бригада*, Војноиздавачки завод, Београд, 1973.

- Лазић Милан, *Равногорски покрет 1941 – 1945*, Институт за новију историју Србије, Београд, 1997.

- Lah Borivoj, *Prva slovenska artiljerijska brigada*, Ljubljana, 1975.

- Leković Mišo, *Martovski pregovori 1943. godine*, Narodna knjiga, Beograd, 1985.

- Lukač Dušan, *Treći rajh i zemlje jugoistočne Evrope, knj. I-III*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1982-1987.

- Marjanović Jovan, *Draž Mihailović između Britanaca i Nemaca*, GLOBUS, Zagreb, 1979.

- Marjanović Jovan, *Ustanak i NOB u Srbiji*, Institut društvenih nauka, Odeljenje za istorijske nauke, Beograd, 1963.
- Матић Милан, *Равногорска идеја у штампи и пропаганди*, Институт за савремену историју, Београд, 1995.
- Mikić Vojislav, *Italijanska avijacija u Jugoslaviji 1941-1943.*, Vojno – istorijski institut Vojske Jugoslavije, Beograd, 1998.
- Mikić Vojislav, *Nemačka avijacija u Jugoslaviji 1941-1945.*, Vojno – istorijski institut Vojske Jugoslavije, Beograd, 1998.
- Milovanović Nikola, *Dragiša Vasić od građanskog buntovnika do kontrarevolucionara Nova knjiga*, Beograd, 1986.
- Miljanić Gojko, *Velike bitke na jugoslovenskom ratištu 1941-1945.*, Beograd, 1987.
- Мирчетић Драгољуб-Душко, *Двадесета српска бригада*, Институт за савремену историју, Београд, 1991.
- Митровски Бора, *Петнаести (македонски) ударни корпус*, Војноиздавачи институт, Београд, 1983.
- Momčilović Đorđe, *Banat u narodnooslobodilačkom ratu*, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1977.
- Morača Pero, *Jugoslavija 1941.*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1971.
- *Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941-1945*, Vojaško zgodovinski institut JNA i Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Ljubljana, 1976.
- Nenezić Dragan, *Jugoslovenske oblasti pod italijanskom okupacijom*, Beograd, 1999.
- Николић Коста, *Историја равногорског покрета*, 1-3, Српска реч, Београд, 1998.
- Novović Мирко, Petković Stevan, *Prva dalmatinska proleterska NOU brigada*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1986.
- Odić Slavko, *desant na Drvar maja 1944 . – Drvarska operacija*, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1981.
- Ončevski Angel, *Lovački avioni juče, danas, sutra*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1992.
- Orlović Đorđe, *Druga lička proleterska brigada*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1983.
- Orlović Đorđe, *Šesta lička proleterska divizija „Nikola Tesla“*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1990.
- *18. hrvatska istočnobosanska narodno-oslobodilačka udarna brigada*, NIRO „Graficar“, Tuzla, 1988.
- *Oslobodilački rat naroda Jugoslavije*, knj. 1-2, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1957-1964.
- Павловић Коста, *Разговори са Слободаном Јовановићем*, Службени лист СРЈ, Београд, 1993.
- Пајевић Милош, *Артиљерија у НОР-у*, ВИЗ, Београд, 1970.
- Пантелић Милојица, Маринковић Радован М., Никшић Владимир, *Чачански народноослободилачки партизански одред „Др Драгиша Мишовић“*, Радио – новинска и издавачка организација „Чачански глас“, Чачак, 1982.
- Рарић Радован, *Hercegovina u revoluciji*, NIŠRO „Oslobođenje“ OOUR izdavačka djelatnost, Sarajevo, 1985.
- Pejčić Predrag, *Prva i druga eskadrila NOVJ (352 Yugoslav Squadron – 351 Yugoslav Squadron)*, Vojnoizdavački i novinski centar, Komanda RV i PVO, Beograd, 1991.
- Pejčić Predrag, *42. vazduhoplovna divizija*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd 1991.
- Petranović Branko, *AVNOJ. Revolucionarna smena vlasti 1942 – 1945.*, NOLIT, Beograd, 1976.

- Petranović Branko, *Balkanska federacija 1943 – 1948*, Zaslon, Šabac, 1991.
- Петрановић Бранко, *Политичке и правне прилике за време Привремене владе ДФЈ*, Београд, 1964.
- Petranović Branko, *Револуција и контрареволуција у Југославији*, knj. 1-2, „Rad“, Београд, 1983.
- Petranović Branko, *Revolucije i pokreti otpora u Evropi*, „Samoupravna prakтика“, Скопје, 1985.
- Petranović Branko, *Srbija u Drugom svetskom ratu*, Vojnoizdavački zavod, Београд, 1992.
- Петрановић Б., Даутовић С., *Југославија, велике силе и балканске земље 1945 -1948.*, Београд, 1994.
- Петровић Драгољуб, *Народноослободилачки рат и револуција у источној Србији 1941-1944. године*, 1984.
- Plenča Dušan, *Међународни односи Југославије у току Другог светског рата*, Institut društvenih nauka, Odeljenje za istorijske nauke, Београд, 1962.
- Попов др Чедомир (ред.), *Војводина у народноослободилачком рату и социјалистичкој револуцији*, Филозофски факултет – Институт за историју, Нови Сад, 1984.
- Popović Jovo, *Prva lička proleterska brigada „Marko Orešković“*, Vojnoizdavački i novinski centar, Београд, 1988.
- Popović Nikola, *Jugoslovensko – sovjetski odnosi u Drugom svetskom ratu (1941-1945)*, Institut za savremenu istoriju, Београд, 1988.
- Прајс Алфред, Спик Мајк
Alfred Price and Mike Spick, *Handbook of Great Aircraft of World War II*, Enderby, Leicester, 1997.
- Прибиловић Кажимир, *Други поморски обалски сектор Морнарице НОБЈ 1943-1945.*, Београд, 1991.
- Redžić Enver, *Muslimansko autonomaštvo i 13. SS divizija. Autonomija Bosne i Hercegovine i Hitlerov Treći rajh*, Svjetlost, Sarajevo, 1987.
- Ridli Džasper, *Tito, biografija*, Mir, Novi Sad, 1998.
- Ristović Milan, *Nemački „novi poredak“ i jugoistočna Evropa 1940/41-1944/45.*, Službeni glasnik, Београд, 2005.
- Робертс Волтер Р.
Walter R. Roberts, *Tito, Mihailović and the Allies*, New Jersey-New York, 1973.
- Savić Sreta, Atanacković Žarko, *Treća armija*, Institut za istoriju, Novi Sad, 1981.
- Саркар Дилип
Dilip Sarkar, *How The Spitfire Won the Battle of Britain*, Amberley, 2010.
- *Sanitetska služba u narodnooslobodilačkom ratu Jugoslavije 1941-1945.*, књ. I-IV, Vojnoizdavački i novinski centar, Београд, 1989.
- Симић Перо, *Дража – смрт дужа од живота*, Гласник, Београд, 2012.
- Slijepčević Đoko, *Istorija Jugoslavije uoči i za vreme Drugog svetskog rata*, Iskra, Minhen, 1978..
- Спасић др Живомир, *Крагујевачка фабрика оружја 1853-1953*, Београд, 1973.
- Стаменковић Драгољуб, *Бабички НОП одред; борци, чланови НОО и припадници месних десетина*, Народни музеј, Лесковац, 1985.
- Стефановић Младен, *ЗБОР Димитрија Љотића 1934-1945*, Народна књига, Београд, 1986.
- Strugar Vlado, *Jugoslavija 1941 -1945*, Vojnoizdavački zavod, Београд, 1969.
- Strugar Vlado, *Rat i revolucija naroda Jugoslavije*, Vojnoistorijski institut, Београд, 1962.

- Терзић Милан, *моћ и утицај војне дипломатије: мисије Владимира Велебита 1943-1945.*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012.
- Tihić Esad, *Posavsko – trebavski NOP odred*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1983.
- Trikić Savo, *Treća krajiška proleterska brigada*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1989.
- 32 divizija NOVJ, Globus, Zagreb, 1988.

- Хог Ијан
Ian V. Hogg, *Allied artillery of World War Two*, The Crowood Press Ltd., Ramsbury, Marlborough, Wiltshire, 2001.
- Хог Ијан, Викс Џон
Ian V. Hogg & John Weeks, *Enciklopedija ručnog oružja dvadesetog veka*, M&N, Novi Sad, 1994.
- Hrečkovski Slavica, *Slavonski Brod u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941-1945 godine*, Historijski institut Slavonije, Slavonski Brod, 1982.

- Чант Кристофер
Chant Christopher, *Други светски рат - Авиони*, Загреб, 1977.
- 147- Чаушевић Изудин, *Осма крајишка народно-ослободилачка ударна бригада*, 1982.

- Šepić Dragovan, *Vlada Ivana Šubašića*, „Globus“, Zagreb, 1983.

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

- Aleksić Dejan, *Pripreme za oružanu borbu u Kumanovu i kumanovskom kraju 1941. godine*, „Vojnoistorijski glasnik“ (Даље: VIG), br. 2, Beograd, 1981., стр. 139–151.
- Алексић Драган, *Србија под немачком окупацијом у Другом светском рату*, Ослобођење Београда 1944., зборник радова, Институт за новију историју Србије, Београд, 2010. (даље: Ослобођење Београда), стр. 52-72.
- Anić Nikola, *Karakteristike razvoja oružanih snaga narodnooslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji u 1943. godini*, VIG, br.1, Beograd, 1984., стр. 79-93.
- Anić Nikola, *Oružane snage narodnooslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji 1941-1945.*, VIG, br.2, Beograd, 1981., стр. 41–59.
- Anić Nikola, *Osnove razvoja oružanih snaga narodnooslobodilačkog pokreta u 1942. godini*, VIG, br. 1, Beograd, 1983., стр. 125-138.
- Anić Nikola, *Snabdevanje jugoslovenske 4. armije u ofanzivi u proleće 1945. godine*, VIG, br.3, Beograd, 1983., стр. 105-127.
- Anić Nikola, *Stvaranje i razvoj jedinica veze u narodnooslobodilačkom ratu*, VIG, св.3, Београд, 1981., стр. 143-154.
- Apostolski Mihailo, *O nekim karakteristikama ustanka i revolucije u Makedoniji*, Ослободилачка борба народа Југославије као општенародни рат и социјалистичка револуција, зборник радова, knj.1, Zajednica institucija za izučavanje novije istorije narodna i narodnosti Jugoslavije i NIP „Export-press“ Beograd, 1977. (даље: Ослободилачка борба), стр. 321-329.
- Avramovski Živko, *Sukob interesa Velike Britanije i Nemačke na Balkanu uoči drugog svetskog rata*, Istorija XX veka, зборник радова II, Beograd, 1961, стр 5-158.

- Бабић Карло, *Материјално и оперативно превозење морнарице НОВЈ на подручју сјеверне Далмације (септембар 1943 – октобар 1944.)*, ВИГ, св. 2, Београд, 1985.
- Biber Dušan, *Dolazak britanske misije „Typical“ u Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije*, ВИГ, бр. 1, Београд, 1984., стр. 399-402.
- Biber Dušan, *Savezničke misije u Slovenačkom primorju 1943-45 godine*, ВИГ, бр.3, Београд, 1983., стр. 131-143.
- Бјелајац Миле, *Војска Краљевине Југославије 1918 – 1941.*, ВИГ, св. 1-2, Београд, 1993.
- Bojić Mehmedalija, *Pripreme vrhovnog rukovodstva narodnooslobodilačkog pokreta za Drugo zasijedanje AVNOJ-a u svijetlosti dokumenata Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije i drugih arhivskih izvora*, ВИГ, бр. 3, Београд, 1983, стр. 27-49.
- Бондарев Никита, *Московские годы Йосипа Броза Тито: предыстория партизана*, Ослобођење Београда, стр. 15-30.
- Бошњак Љубомир, *Диверзантска дејства у Словенији 1941-1945*, ВИГ, св.2, Београд, 1990.
- Bošnjak Ljubomir, *Snabdevanje Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije u 1943. godini*, ВИГ, бр.1, Београд, 1984., стр. 327-338.
- Branković Slobodan, *O ustanku u valjevskom kraju 1941.*, ВИГ, бр.3, Београд, 1986..
- Branković Slobodan, *Slobodne teritorije sa centrom u Foči i Bihaću u 1942. godini*, ВИГ, бр.1, Београд, 1983., стр. 239-256

- Vavić Milorad, *Ibarski narodnooslobodilački partizanski odred*, ВИГ, бр. 3, Београд, 1982., стр. 79-100.
- Veg Šandor, *Pripreme za ustanak i partizanski odredi u Banatu 1941. godine*, Vojvodina 1941, radovi i diskusija sa skupa istoričara u Subotici 9. i 10. decembra 1966., Pokrajinski odbor Društva istoričara SR Srbije za Vojvodinu, Novi Sad, 1967. (даље: Vojvodina 1941.), стр. 7-59.
- Visković Berislav, *Ratna 1943. godina kao presudna faza bitke za Jadran*, ВИГ, бр.1, Београд, 1984., стр. 199-212.
- Вишњић Петар, *Ослобођење Србије 1944. године*, ВИГ, св.1, Београд, 1995.
- Vukelić Petar, *НОР и Staropazovačkom sreзу 1941.*, Vojvodina 1941., стр. 295-310.
- Вукчевић Славко, *Градови – извориште кадрова и материјалних средстава у народноослободилачком рату*, ВИГ, св.2, Београд, 1983.

- Glišić Venceslav, *Proces prestrojavanja revolucionarnih i kontrarevolucionarnih snaga u Srbiji 1943. godine*, ВИГ, бр..1, Београд, 1984., стр. 271-276.
- Губерина Раде, *Морнарица НОВЈ уочи завршних операција за ослобођење Југославије*, ВИГ, св.3, Београд, 1985.
- Гутић Мирко, *Народноослободилачка војска Југославије између два заседања Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије*, ВИГ, св. 2, Београд, 1988.
- Gutić Mirko, *Neki aspekti kvislinštva i kolaboracionizma u Jugoslaviji 1943. godine*, ВИГ, бр. 1, Београд, 1984. стр. 405-414.
- Gutić Mirko, *Formiranje Prve proleterske brigade – početak nove etape u razvoju oružanih snaga narodno-oslobodilačkog pokreta*, ВИГ, св.3, Београд, 1988., стр. 183-202.

- Damjanović Pero, *Smisao i etape sukoba između KPJ i Kominterne*, Ослободилачка борба, стр. 71–96.
- Деспот Миливој, *Међународноправни поглед на посланство прве партизанске мисије*, ВИГ, св.2, Београд, 1991.

- Despot Milivoj, *Naredbe i druga akta Josipa Broza Tita iz 1943. godine i međunarodno pravo*, VIG, бр. 1, Београд, 1984., стр. 357-365.
- Димитријевић Бојан Б., *Совјетска обавештајна служба у Југославији 1944-1948*, Ослобођење Београда, стр. 437-455.
- Димић Љубодраг
Љубодраг Dimić, *Yugoslav-Soviet Relations: The View of the Western Diplomats (1944-1946)*, The Balkans in the Cold war, Edited by Vojislav G. Pavlović, Offprint, Belgrade 2011.
- Драгишић Петар, *Совјетски савез и југословенско-аустријски територијални спор после Другог светског рата*, Ослобођење Београда, стр. 349-356.

- Ђуришић Митар, *Борбе Приморске оперативне групе НОВЈ у Црној Гори и Херцеговини (мај-август 1944.)*, ВИГ, св.2, Београд, 1990.
- Ђуришић Митар, *Завршне борбе за ослобођење Црне Горе 1944. године*, ВИГ, св.1, Београд, 1995.
- Ђуришић Митар, *Формирање Приморске оперативне групе и њене прве борбе*, ВИГ, св.2, Београд, 1988.
- Ђуровски Lazar, *Narodnooslobodilački odbori i izgradnja narodne vlasti u 1942. godini u misli i delu Moše Pijade*, VIG, br. 3, Beograd, 1982., стр. 11-30.

- Едемскиј Андреј
Андрей Едемский, *Москва и антифашистское движение Й. Броз Тито (январь – начало октября 1944. г.)*, Ослобођење Београда, стр. 95-129.

- Живковић Душан, *Устанак у Југославији 1941.*, ВИГ, св.2, Београд, 1991.
- Животић Александар, *Совјетски поглед на Балкан и југословенску доминацију у Албанији (1943-1947)*, Ослобођење Београда, стр. 327-346.

- Ivanović Đoko, *Organizacija i izvori snabdevanja oružanih snaga narodnooslobodilačkog pokreta tokom 1942. godine*, VIG, br.1, Beograd, 1983., стр. 65-76.
- Ivanović Đoko, *Snabdevanje Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije u 1943. godini*, VIG, br. 1., Beograd, 1984., стр. 317-324.
- Ivanovski Vlado, *Oružani ustanak u Makedoniji 1941.*, Oslobodilačka borba, стр. 97-103.
- Ivetić Velimir, *Dejstva jedinica Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije u Hrvatskom primorju, Gorskom Kotaru, Kordunu, Lici i Baniji u vreme i posle kapitulacije Italije, septembra 1943.*, VIG, br.3, Beograd, 1985., стр. 117-141.
- Ivetić Velimir, *Kapitulacija Italije i razoružavanje italijanskih oružanih snaga u Jugoslaviji 1943. godine*, VIG, бр. 1, Beograd, 1984., стр. 367-384
- Ivetić Velimir, *Četvrta operativna zona NOV i PO Hrvatske – preteča 8. korpusa*, VIG, br. 2, Beograd, 1990., стр. 179-189.

- Janić Aleksandar, *Obrazovanje kadrova Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije u 1942. godini.*, VIG, br.1, Beograd, 1983., стр. 51-58.
- Janić Aleksandar, *Stručno osposobljavanje starešinskog kadra Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije u 1943. godini*, VIG, br. 1, Beograd, 1984., стр. 35-42.
- Јањетовић Зоран, *Војвођански Немци у октобру 1944*, Ослобођење Београда, 185-204.
- Јелић Бранко, *Нека искуства из употребе оклопних јединица у 1942. и 1943. години*, VIG, br. 1, Beograd, 1984., стр. 215-219.
- Јовановић Жарко, *Четници и Црвена армија у Србији 1944.*, Ослобођење Београда, стр. 133-146.
- Јовић Стојан, *Први падобрански батаљон НОВ и ПОЈ*, ВИГ, св.3, Београд, 1984.

- Joksimović Sekula, *Народноослободилачки покрет Југославије као ратујућа страна и размена заробљеника у 1943. години*, ВИГ, бр. 1, Београд, 1984., стр. 95-115.
- Јоксимовић Секула, *Формирање и делатност КНОЈ-а*, ВИГ, св.1, Београд, 1985.
- Кљаковић Војмир, *Југословенско-бугарски односи у периоду август-октобар 1944. у свјетлу споразума у Крајови*, ВИГ, св.3, Београд, 1981.
- Кљакović Војмир, *О elementima socijalističke revolucije u oslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije*, *Ослободилачка борба*, стр. 375-386.
- Ковачевић Стево С., *Формирање Првог крајишког народноослободилачког партизанског одреда и борбе у 1942. години на подручју Грмеча*, ВИГ, св.2, Београд, 1983.
- Кољанин Милан, *Совјетски ратни заробљеници у Југославији (1943-1944)*, *Ослобођење Београда*, стр. 73-81.
- Костин А. А., *Отношение Вашингтона к участию Красной армии в освобождении Югославии*, *Ослобођење Београда*, стр. 247-271.
- Kostić Uroš, *Borbena saradnja Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije i Crvene armije u drugom svetskom ratu*, ВИГ, бр.1, Београд, 1981., стр. 49-62.
- Kostić Uroš, *Ослобођење Истре, Трста и Словенаčkog приморја 1945. године*, ВИГ, св.2, Београд, 1981., стр. 61-86.
- Latas Branko, *Ћетничко-немачки односи у 1943. години*, ВИГ, бр.1, Београд, 1984, стр. 417-438.
- Marjanović Jovan, *Prilozi istoriji sukoba narodnooslobodilačkog pokreta i četnika Draže Mihailovića u Srbiji 1941. godine*, *Istorija XX veka, zbornik radova I*, Београд, 1959, стр. 153-230.
- Maslo Adem, *Prilog proučavanju odbrane slobodne teritorije u narodnooslobodilačkom ratu*, ВИГ, св.2, Београд, 1981., стр. 107-120.
- Mikić Vojislav, *Neprijateljska avijacija u Jugoslaviji 1943. godine*, ВИГ, св. 1, Београд, 1984., стр. 45-61.
- Милићевић Наташа, *Српско грађанство између истока и запада (1944-1945)*, *Ослобођење Београда*, стр. 315-326.
- Милкић Миљан, *Југославија, велике силе и питање статуса Јулијске крајине 1943-1945.*, *Ослобођење Београда*, стр. 282-296.
- Миљанић Гојко, *Завршне борбе за ослобођење Црне Горе (септембар-децембар 1944.)*, ВИГ, св. 3, Београд, 1981.
- Miljanić Gojko, *Manevri divizija Narodno-oslobodilačke vojske u bitkama na Neretvi i Sutjesci*, ВИГ, бр.1, Београд, 1984., стр. 137-145.
- Миљанић Гојко, *Месне партизанске јединице један од облика организовања у југоисточној Србији – почетна етапа у народноослободилачком рату*, ВИГ, св.2, Београд, 1983.
- Miljanić Gojko, *Neki problemi rukovođenja ustankom 1941. godine*, *Ослободилачка борба*, стр. 205-225.
- Miljanić Gojko, *Partizanski štabovi u prvoj godini narodnooslobodilačkog rata*, ВИГ, бр.2, Београд, 1981., стр. 87-105.
- Миљанић Гојко, *Руковођење оружаним устанком у Југославији 1941. године*, ВИГ, св.2, Београд, 1991.
- Мирчетић Драгољуб, *Двадесета српска бригада у борбама за мостобран на Дрини (12-31. децембра 1944.)*, ВИГ, св.3, Београд, 1983.

- Митровић Момчило, *Београд 20. октобра 1944. године*, Ослобођење Београда, стр. 159-167.
- Momčilović Đorđe, *Karadorđevo 1941. godine*, Vojvodina 1941., стр. 255-277.
- Мораћа Pero, *NOB као облик свенародног рата*, Ослободилачка борба, стр. 141-157.

- Николић Коста, *Совјетски Савез и Југославија на крају другог светског рата 1944-1945*, Ослобођење Београда, стр. 297-314.
- Николић Радисав, *Активност војнопозадинских власти за време непријатељских офанзивних операција у народноослободилачком рату 1941-1945*, ВИГ, св. 1-2, Београд, 1982.
- Николић Радисав, *Развој и делатност средњодаалматинског оточног војног подручја 1943-1945*, ВИГ, св.1, Београд, 1985.
- Николић Радисав, *Улога и делатност војнопозадинских органа у Југославији (јесен 1944 – мај 1945)*, ВИГ, св. 2, Београд, 1986.

- Orlović Đorđe, *Napad na Gračac (14/15. januara 1943.)*, VIG, br.1. Beograd. 1981, стр. 75-93.

- Пашалић Томислав, *Стварање и развој оружаних снага НОП-а у јужној Далмацији (1941-1944)*, ВИГ, св.1, Београд, 1986.
- Пејчић Предраг, *О неким аспектима ваздухопловног савезништва у НОР-у*, ВИГ, св.2, Београд, 1986.
- Перовић Радован, *Борба на Враничком врху код Књажевца (30. јуна 1944.)*, ВИГ, св.2, Београд, 1990.
- Petković Jovanka, *Osvrt na razvoj NOP-a i teror u sremskokarlovačkom sreзу 1941. godine*, Vojvodina 1941., стр. 331-346.
- Петрановић Бранко, *Атлантска повеља и Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије*, ВИГ, св.1, Београд, 1984., стр. 27-34.
- Petranović Branko, *Pomoć UNRE Jugoslaviji*, Istorija XX veka, zbornik radova II, Beograd, 1961., стр. 162-222.
- Petrović Ljubomir, *Ekonomski problemi u NOR-u*, Vojno delo, br. 3/1962, стр. 33-46.
- Пиљевић Ђорђе, *Устанак у Херцеговини 1941. године*, ВИГ, св.1, Београд, 1990.
- Поповић Никола Б., *Први Титов сусрет са Стаљином*, Ослобођење Београда, стр. 147-158.
- Пршић Милоје, *Прва тенковска бригада у книнској и мостарској операцији*, ВИГ, св. 1, Београд, 1986.

- Радојевић Мира, *Емигрантска влада Краљевине Југославије о југословенско-совјетским односима (погледи Милана Гавриловића)*, Ослобођење Београда, стр. 31-51.
- Радуловић Васо, *Садејство савезничке авијације са јединицама Народноослободилачке војске Југославије у дрварској операцији*, ВИГ, св. 3, Београд, 1984.
- Radulović Vaso, *Temelji ratnog vazduhoplovstva Jugoslovenske narodne armije*, VIG, br.1, Beograd, 1983., стр. 219-237.
- Радусиновић Милорад, *Београдска квислиншка штампа о народноослободилачком покрету у Србији и Београду 1941. године*, ВИГ, св.3, Београд, 1984.
- Ranitović Boško, *Neke osobenosti usavršavanja organizacije oružanih snaga narodnooslobodilačkog pokreta tokom 1942. godine*, VIG, br. 1, Beograd, 1983., стр. 59-63.

- Сарајлић Абдулах, *Устанак у Босни и Херцеговини и његово прерастање у општенародни рат и социјалистичку револуцију*, Ослободилачка борба, стр. 241-254.
- Селинић Слободан, *Југославија, СССР и источноевропске земље 1944-1948*, Ослобођење Београда, стр. 393-418.
- Степанчић Мирослав, *Организација опскрбе у почетној етапи НОБ-а у Љубљани, Долењској и Нотрањској*, ВИГ, св.2, Београд, 1986.
- Subotić Vojislav, *Evolucija taktike oružane borbe u 1942. godini*, VIG, br.1, Beograd, 1983., стр. 139-153.+
- Subotić Vojislav, *Partizanska taktika u narodnooslobodilačkom ratu, I i II deo*, VIG, br. 1, стр. 21-47, и br. 3, Београд, 1981.

- Табачки Љубомир, *Организација народно-ослободилачког покрета у Куманима 1941. године*, Војводина 1941., стр. 347-361.
- Табачки Љубомир, *Покрајински комитет КПЈ за Војводину 1941.-делатност у Банату*, Ослободилачка борба, стр. 105-121.
- Тасић Дмитар, *Совјетски савез и формирање југословенских снага безбедности (1944-1945)*, Ослобођење Београда, стр. 272-281.
- Терзић Милан, *Совјетска помоћ међународном признању Народноослободилачког покрета на крају Другог светског рата*, Ослобођење Београда, стр. 239-246.
- Тимофејев Алексеј, *Војне и безбедносне структуре СССР у припреми партизанског ратовања до почетка Другог светског рата*, ВИГ, бр. 2, Београд, 2008.
- Тимофејев Алексеј, *Искусство сучељавања: црвеноармејци и становништво Србије*, Ослобођење Београда, стр. 210-236.
- Тимофејев Алексеј, *Совјетска улога у школовању и припреми југословенског партизанског кадра до почетка Другог светског рата*, ВИГ, бр. 1, Београд, 2009.
- Trgo Fabijan, *Bitne odrednice jugoslovenskog ratišta 1942. godine*, VIG, br. 1, Beograd, 1983., стр. 19-26.
- Trgo Fabijan, *Bitni elementi strategijske situacije na jugoslovenskom ratištu u 1943. godini*, VIG, br.1, Beograd, 1984., стр. 19-24.
- Trgo Fabijan, *Vojna strategija i nacionalni faktor u NOR-u, „Oslobodilačka borba“*, стр. 365-374.
- Трго Фабијан, *Допринос Југославије победи над фашизмом*, ВИГ, св. 1-2, Београд, 1982.
- Trgo Fabijan, *Organizacija i upotreba oružanih snaga narodnooslobodilačkog pokreta Jugoslavije 1941-1945.*, VIG, br.2, Beograd, 1981., стр. 29-40.
- Трипковић Ђоко, *Британски погледи на односе између Југославије и СССР-а 1945-1947*, Ослобођење Београда, стр. 456-468.

- Ференц др Тоне, *Ослободилачки рат словеначког народа и окупатор*, Ослободилачка борба, стр. 331-364.

- Хречковски Славица, *О неким политичким и социјалним чиниоцима који су утицали на развој НОБ-а у Славонији*, Ослободилачка борба, стр. 227-239.

- Цветковић Владимир, *Црвена армија на Дунаву, ослобођење Београда и тежње Срба из Румуније ка присаједињењу Југославији 1944-45.*, Ослобођење Београда, стр. 168-184.

- Целебџић Милован, *Титови сусрети и преписка са савезничким командантима у другом светском рату (I и II део)*, ВИГ, св. 2 и 3, Београд, 1986.

- Шкодрић Љубинка, *Однос немачког окупатора према домаћим сарадницима у Србији 1941-1944.*, Ослобођење Београда, стр. 82-94.
- Šumonja Miloš, *Značaj formiranja prvih divizija i korpusa Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije*, VIG, br. 1, Beograd, 1983., стр. 47-50.

Наставном и научном већу Филозофског факултета у Београду

Изабрани одлуком Наставног и научног већа Филозофског факултета у Београду у Комисију за писање реферата о квалификованости кандидата и подобности теме докторске дисертације **„Савезничка војна помоћ НОП-у 1943-1945“**, коју предлаже мр Предраг Бајић, виши кустос у Музеју Војводине, слободни смо да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

Основни подаци о кандидату и дисертацији

Предраг Бајић је рођен 2. марта 1965. године у Новом Саду. У граду рођења је завршио основну школу и средњу педагошку школу. Студије историје је уписао 1983. године, а почео да их похађа школске 1984/1985. године на Одсеку за историју Филозофског факултета у Новом Саду. Дипломирао је септембра 1991. године одбранивши дипломски рад „Истра под Италијом између два светска рата“ (ментор Проф. др Данило Кецић). Постдипломске студије је уписао на истом факултету 1999. године. Магистрирао је јуна 2007. са успехом одбранивши рад „Организација и карактер окупационог система у Банату 1941-1944“ (ментор Проф. др Александар Касаш). После завршених студија колега Бајић се 1993. године запослио у Музеју Војводине, где и данас ради у звању вишег кустоса. Води више музејских збираки посвећених историји 20. века, историји ратова, савременој историји. Колега Бајић је активан члан Музејског друштва Србије и сарадник Енциклопедије Војводине. У питању је један од најбољих познавалаца наоружања у српској музеологији.

Током своје стручне каријере колега мр Предраг Бајић је посебан траг оставио изложбеном делатношћу. Један је од сарадника и коаутора две сталне поставке Музеја Војводине (1997, 2010), сталне поставке етно-парка „Брвнара“ (2013). Колега Бајић је аутор или коаутор осам тематских изложби и сарадник на шест. Објављивао је стручне и научне прилоге у часописима „Кровови“, „Култура полиса“, „Рад Музеја Војводине“. Тематски ти се радови односе на историју Новог Сада, делатност националистичких организација попут ОРЈУНЕ и СРНАО, положај и статуса Војводине у Првом светском рату, питање национализације, карактеристике разних врста оружја и друго (укупно 16 радова). Тренутно му је у штампи још пет текстова превасходно тематски посвећених Другом светском рату. Колега Бајић је аутор каталога изложбе „60 година победе над фашизмом“ и коаутор каталога „Крајишки Срби у Војводини у 20. веку“ и „Фрушка Гора бастион антифашизма 1941-1945“. Аутор је више приказа књига и изложби. За енциклопедију Војводине написао је 33 одреднице.

Предмет и циљ истраживања

Тема коју предлаже колега Бајић до сада није систематично истраживана и целовито обрађена. У постојећој литератури садржани су фрагменти онога о чему колега Бајић планира да пише у својој докторској дисертацији, али нема радова који би назначили целину тог важног научног проблема у коме се преплићу политика и

идеологија, препознају интереси великих сила и њихових експонената на тлу Југославије, види делатност окупатора, квислинга и колаборациониста, исказују снаге које теже повратку на предратни status quo-a, одржању немачког новог поретка у Европи или извођењу револуционарне смене власти. У одговору на питање квантитета и квалитета војне помоћи дате НОП-у у годинама Другог светског рата налази се много научних истраживачких непознаница које треба разрешити, а тичу се ратних прилика на Балкану, обавеза савезника да „отворе“ нови фронт у Европи, промене британске политике према покретима отпора у Југославији, суштине Черчилове „политике компромиса“ и спремности Москве да је подржи, заједничког рада савезника на простору Југославије, отсудних битака Другог светског рата, коначног исхода рата у Југославији. Одлука да се наоружава атифашистички и револуционарни покрет у Југославији најдиректније се одразила на јачање борбене готовости и бројност његових јединица. Та одлука свакако није могла бити ствар случајности већ последица свестрано промишљених политичких и војних околности, обавештајних процена, суштинских интереса како Запада тако и Истока на југословенском простору. У вези са тим је и цео корпус питања на које треба дати прецизне одговоре, а везана су за активности Краљевске владе у емиграцији, ангажман Југословенске војске у отаџбини, потребе и могућности Британаца да заштите своје интересе у Југославији, намера Совјета да доминантно буду присутни на Балкану, конкретне делатности Црвене армије, места и улоге НОП-а у борбама које су за југословенски постор везивале значајне војне контингенте противника и друго. Истраживање које колега Бајић намерава да обави подразумева као свој циљ темељно упознавање са војним потенцијалима свих наоружаних формација у Југославији и трагање за одговором у којој је мери наоружавање НОП-а изазвало промену односа на југословенском ратишту и тако најдиректније утицало на његов коначан исход.

Истраживање које колега Бајић планира да реализује има више конкретних циљева. Свакако најважнији је да тачно утврди квантитет и квалитет наоружања које је дато НОБ-у и разлоге због којих је то учињено. Идентификовање модела и врста оружја, као и количина које су испоричене у функцији је разумевања ефеката који су на тај начин постигнути. У вези са тим је потреба утврђивања бројчаног раста јединица НОП-а и њиховог ангажмана на терену. Циљ је, такође, утврдити промене у односу борбене готовости покрета који су међусобно супротстављени и сукобљени у Југославији. У вези са наоружањем је потреба за прецизним утврђивањем јачања борбене готовости јединица НОП-а као и њихова употреба на терену. Један од циљева истраживања тиче се могућности савезничких сила да наоружавају војне формације у Југославији.

Све наведено представља предмет и циљ истраживања колеге Мр Предрага Бајића. Сматрамо да је у питању важна историографска тема чија ће обрада резултирати новим сазнањима и прецизним закључцима. Од важности је напоменути да обрада наведене теме поред знања из историје захтева и посебанна знања о карактеристикама оружаних средстава, која колега Бајић такође има.

Опис и садржај докторске дисертације

О интересовањима колеге Бајића речито говори структура будуће докторске дисертације. Поред предговора, увода и закључних разматрања садржај рада ће бити презентован унутар шест поглавља. У Предговору докторске дисертације аутор ће се критички одредити према теми и разлозима за њено истраживање, постојећој литератури и коришћеним историјским извирима домаће и стране провенијенције. Уводни део дисертације садржаће приказ политичких околности у свету и Југославији у

очи почетка Другог светског рата. У том делу рада биће дат и пресек стања у војсци Краљевине Југославије са посебним освртом на наоружаност и борбену готовост јединица.

У Првом поглављу рада биће дат развој НОВ и ПОЈ до капитулације Италије 1943. године. У том делу рада посебно би биле праћене јединице које су се налазиле под непосредном командом Врховног штаба, али би биле презентоване и основне карактеристике покрета у осталим деловима Југославије. Аутор планира да материју изложи унутар више хронолошких целина одређених важним преломницама рата у Југославији. Упоредо са тим био би праћен процес нарастања устанка, избијање грађанског рата, сукоби са окупаторима. Попут црвене нити сегменте поглавља повезиваће прича о наоружавању војних формација.

Другом и трећем поглављу докторске дисертације колеге Бајића биће обрађен развој НОВЈ од капитулације Италије до октобра 1944. Битан сегмент тог дела рада чиниће унутрашње-политички аспект догађаја, указивање на паралелизам влада и њихову делатност, узроке промена у политици савезника, преорјентацију у односима Британаца и ЈВуО. Такође ће бити компаративно праћена промена односа у степену наоружања свих војних покрета у Југославији (колаборационистичких, квислиншких, антифашистичких).

У четвртном поглављу аутор би детаљно размотрио питање политичких оквира савезничке помоћи Југославији. У тим деловима текста биће учињен покушај да се дубински обраде питања савезничких планова на Балкану (посебно англо-америчких, а посебно совјетских) и да рационално објашњење политике наоружавања НОП-а. Анализе ће бити засноване на домаћим и страним изворима и обухватиће политичку активност страних влада (Велика Британија, СССР, САД...) и политичара, војних јединица и тела, дипломатије, али и развоја догађаја у конкретним условима рата у Југославији.

Пето поглавље докторске дисертације колеге Бајића било би посвећено последњој ратној години и окончању рата. У тим деловима текста доминантно ће бити представљена совјетска војна помоћ НОП-у. Упоредо са тим биће дат и приказ ратних операција са посебним освртом на преомене изазване савезничким наоружавањем НОП-а.

Последње поглавље дисертације имаће музеолошки карактер (а тиме и вредност) и у њему ће бити прегледно дате карактеристике свих врсти наоружања које су испоручене НОП-у. У том делу рада биће одмерен и укупни ефекат савезничке војне помоћи и компаративним анализама указано на степен постигнуте борбене готовости НОП-а.

Основне хипотезе

Предлог докторске дисертације колеге Бајића заснован је на више научних хипотеза које ће даље истраживање потврдити, надопунити или одбацити. Једна од претпоставки је да је у свом антифашизму Комунистичка партија Југославије и НОП на чијем се челу налазила од самог почетка рата била доследна. Важна хипотеза је да је набавка оружја и наоружавање јединица био један од најважнијих, најтежих и најсложенијих задатака како четничког тако и партизанског покрета. Антифашистички покрети отпора, сем епизоде са радом фабрике оружја у Ужицу, нису били у могућности да покрену производњу наоружања и муниције, што је током читавог рата утицало на њихову опремљеност и начине снабевања. Надмоћност у наоружању био је један од разлога доминације окупаторских војски у првим годинама рата. Борба са окупатором и стицање ратног плена у оружју био је начин наоружавања НОП-а у првим

годинама рата. Међу важним хипотезама које поставља колега Бајић налази се и став да је успостављање политичке сарадње са савезничким силама и промена у њиховој политици према НОП-у омогућила наоружавање. На ту је промену утицала и стална активност партизанског покрета у борби са окупатором, што се уклапало у планове савезничких сила на Балкану и у Европи у годинама 1943-1945. У исто време ангажованост у рату омогућавала је СССР-у да легално почне да помаже комунистички покрет у Југославији. Претпоставка коју ће ово истраживање покушати да докаже је и да је процес наоружавање играо важну улогу у коначном расплету ратних догађаја у Југославији. Важна је и хипотеза да је војна помоћ савезника омогућила да НОВЈ досегне ниво бројности, опремљености и обучености који је на крају рата вишеструко премашивала снагу и војне потенцијале супарничких покрета и учинио да она прерасте у регуларну војску са свим постојећим видовима, родовима и службама.

Метод истраживања

Приликом израде докторске тезе колега Бајић ће превасходно бити упућен на метод историјске науке. Упоредо са тим, у мери у којој то истраживања буду захтевала, користиће и технике које користе и друге друштвене и хуманистичке науке. Своја истраживања колега Бајић ће засновати на историјској грађи похрањеној у архивским институцијама. Истраживаће у Војном архиву, Архиву Србије, Архиву Југославије, Музеју Војводине и другим релевантним институцијама. Од посебне важности су истраживања која је већ обавио у Националном архиву Велике Британије. Упоредо са тим темељно ће савлаати стотине томова објављене грађе превасходно домаће, али и стране провенијенције. Сазнања добијена истраживањима и увидом у објављене историјске изворе комбиноваће са резултатима саопштеним у историографској и војној литератури и научној периодици. На тај начин аутор ће прекорачити компилативну раван и досегнути до нових сазнања о теми која је предмет његових истраживања.

Очекивани резултати

Истраживања која планира да обави колега мр Предраг Бајић свакако ће резултирати значајним научним доприносом. Структура предлога докторске дисертације речито говори да ће истраживање резултирати новом фактографијом о савезничком наоружавању НОП-а, али и политичкој и идеолошкој позадини тог процеса, плановима и намерама савезника, количини и квалитету добијеног оружја, утицају наоружавања на однос снага на југословенском ратишту, употреби добијеног оружја у обрачуна са окупатором, квислинзима, колаборационистима, припадницима другог антифашистичког покрета грађанске и ројалистичке оријентације. У питању је тематски ново, фактографски богат, по структури оригинално истраживање које ће најдиректније обогатити наша постојећа знања о историјским догађајима и процесима карактеристичним за простор Југославије у Другом светском рату.

Закључак

Имајући све наведено у виду слободни смо да Наставном и научном већу Филозофског факултета у Београду топло препоручимо да прихвати тему докторске дисертације „Савезничка војна помоћ НОП-у 1943-1945“, и кандидату мр Предрагу Бајићу одобри рад на њеној изради.

Напомињемо да је колега Бајић посвећен изучавању наведене теме вић дужи низ година и да је тему под истим насловом Наставно и научно веће Филозофског

факултета у Београду прихватило, а Веће научних области друштвено-хуманистичких наука одобрило 2008. године. Професионалне обавезе омеле су кандидата да у планираном року заврши докторску дисертацију. Како је време предвиђено за израду докторске дисертације истекло у септембру 2013. године принуђени смо да овим позитивним рефератом о квалитетованости кандидата и подобности теме изнова покренемо процедуру одобрења теме, у околностима када се њена израда налази у завршној фази.

У Београду

Комисија:

06.09.2013.

Др Милан Терзић, виши научни сарадник
Институт за стратегијска истраживања у Београду

Др Мира Радојевић, доцент,
Филозофски факултет у Београду

Др Алексанар Животић, доцент
Филозофски факултет у Београду

Др Љубодраг Димић, редовни професор,
Филозофски факултет у Београду